

Základy společenských věd

Maturitní témata

1. Psychologie jako vědní obor, tradiční a moderní psychologické směry

Zrod psychologie jako vědní disciplíny a předmět jejího zkoumání. Charakterizujte jednotlivé psychologické směry a vysvětlete rozdílnost jejich pohledu na lidskou psychiku. Systém psychologických disciplín.

2. Psychologie osobnosti a její utváření učním

Předmět psychologie osobnosti, základní teorie vysvětlující osobnost, struktura jejích psychických vlastností (vlohy, schopnosti, inteligence a její měření, sociální inteligence, rysy osobnosti, temperament a charakter). Předmět ontogenetické psychologie. Pojem učení, učení zvířat a lidské učení. Sociální učení, průběh a formy socializace během jednotlivých etap životního cyklu.

3. Třídění psychických jevů

„Vnitřní svět“ člověka. Jeho psychické procesy, stavy a vlastnosti. Na příkladech ukažte, jaké funkce v životě člověka plní jednotlivé druhy vnímání a představ, jaký je rozdíl mezi algoritmickým a originálním řešením problémů. Jaké znáte druhy paměti a jaký význam má motivace v chování člověka.

4. Psychohygiena

Faktory ovlivňující duševní zdraví. Problémy náročných životních situací a reakce člověka na ně (frustrace, stres, konflikt). Základním dělení psychických poruch, jejich příčiny, projevy a způsoby léčení. Některé poruchy dětského mentálního vývoje.

5. Vznik a vývoj sociologie, skupinová a sociální struktura společnosti

Období protosociologie a různost koncepcí moderní sociologie. Společenská podstata člověka, průběh a formy socializace. Sociální skupiny a jejich rysy, teorie davu. Klasifikace skupin, teorie referenčních skupin. Místo člověka ve společnosti, jeho sociální pozice a role. Sociální komunikace a její základní neverbální složky, chyby v procesu sociálního poznávání druhých. Konflikty a jejich zvládání.

6. Základy politologie

Termín politologie a předmět jejího zájmu. Dějiny politologického myšlení v jejím předvědeckém období – politologické názory jako součást filosofických koncepcí starověkého Řecka (sofisté, Sókratés, Platón, Aristotéles); středověké křesťanstvím determinované politické názory (A. Augustinus); Machiavelliho politický realismus a vize o rozumné a harmonické společnosti; osvícenská teorie společenské smlouvy, přirozeného práva a dělby moci (T. Hobbes, J. Locke, CH. Montesquieu, J. J. Rousseau) a Deklarace ovlivněné osvícenskou filosofií. Vznik politologie jako vědy a základní politologické ideologie 19. a 20. století (liberalismus, konservatismus, socialismus, komunismus a další totalitní ideologie).

7. Základy teorie státu, formy a druhy států, národ a stát

Pojem stát, vznik a podstata státu. Rozsah a obsah státní moci. Rozdíly mezi státy v jejich státních formách a podle rozvržení výkonu státní moci na jednotlivé státní orgány a podle organizačního uspořádání. Národ a stát.

8. Politika, demokratický právní stát a problémy jeho formování

Politická činnost a politická kultura. Dokumenty o základních právech a svobodách občanů. Předpoklady fungování demokratického právního státu. Politické strany a volby v pluralitních demokraciích.

9. Pojem a vývoj práva, právní řád v České republice, právní normy a právní předpisy, právní skutečnosti. Systém práva

Pojem objektivní a subjektivní právo. Historický vývoj práva, koncepce přirozeného práva, jeho původ a dějiny. Vysvětlete descendenční teorii právního řádu, jeho jednotnost a vztah mezi právními a morálními normami. Definujte platnost a účinnost právního předpisu. Vysvětlete dvojí druh právní způsobilosti a pojem subjektivní a objektivní právní skutečnost (propadnutí, promlčení a vydržení práva). Systém práva podle tradiční právní teorie. Soustava soudů a postavení soudců, právnické profese.

10. Ústavní práva a svobody občanů

Hlavní prameny ústavního práva České republiky. Charakterizujte jmenovitě Ústavu České republiky a zvláštní pozornost věnujte legislativním orgánům, způsobu voleb do obou komor Parlamentu a postupu při tvorbě a přijímání zákonů. Co víte o činnosti soudní moci a o soustavě soudů v České republice.

11. Správní právo a občanskoprávní řízení, trestní řízení

Pokuste se vysvětlit, čeho se týkají jednotlivé druhy řízení a čím se od sebe liší. Vysvětlete rozdíl mezi přestupkem a trestným činem. Jaké znáte základní prameny trestního práva. Popište jednotlivé okolnosti vylučující protiprávnost trestného činu a důvody zániku trestní odpovědnosti. Popište průběh vyšetřování a potrestání trestného činu. Co znamená *naplnění skutkové podstaty trestného činu*, co je to *vina* z hlediska trestního práva. Jaké znáte opravné prostředky v trestním řízení.

12. Odvětví soukromého práva

Místo soukromého práva v systému tradiční právní teorie. Co je předmětem občanskoprávních vztahů a kdo jsou jeho účastníci. Jak upravuje občanský zákoník pojem věc a její vlastnictví a dědické právo jako právo na pozůstalost. Vysvětlete zásady občanského práva závazkového a význam jednotlivých druhů smluv. Právní normy upravující obsah rodinného práva (manželství, narození dítěte, náhradní výchovné prostředí).

13. Základy ekonomie a ekonomiky

Předmět ekonomie jako společenské vědy a vývoj ekonomické teorie. Vysvětlete princip tzv. „keynesiánské revoluce“ a podejte její kritiku z pohledu monetaristické teorie Milтона Friedmana. Charakterizujte pojem *potřeba*, seznamte nás blíže se strukturou lidských potřeb a se způsobem jejich uspokojování. Jaké druhy spotřeby

rozeznáváme z hlediska užití produktů, charakterizujte osobní a společenskou spotřebu. Jaký základní ekonomický problém musí řešit každá společnost a jak k němu přistupují jednotlivé ekonomické systémy. Co rozumíme pojmem *hospodářský proces* a jaké jsou jeho složky, objasněte činnost jednotlivých ekonomických sektorů. Vysvětlete vznik zbožího hospodářství a obchodu.

14. Tržní ekonomika

Podějte charakteristiku trhu a vysvětlete, jakým způsobem řeší základní ekonomické problémy. Vysvětlete, jaké základní ekonomické subjekty vstupují na trh a blíže vyložte pojem zboží a jeho vlastnosti. Objasněte fungování zákona nabídky a poptávky a na čem závisí smluvní cena zboží. Základní předpoklady tržního mechanismu a úloha státu v tržní ekonomice, nástroje jeho hospodářské politiky. Tvorba státního rozpočtu a jeho legislativní proces v ČR.

15. Základy teorie peněz a měnové politiky

Vznik a podstata peněz, funkce peněz v tržní ekonomice, formy peněz. Banky a bankovní soustava České republiky. Konvertibilita měny a inflace. Mezinárodní finanční systém – Mezinárodní měnový fond a Světová banka. Maastrichtská kritéria pro přijetí eura.

16. Pracovníci a mzdy

Vysvětlete význam pracovní síly pro hospodářskou činnost podniku. Seznamte nás s některými ustanoveními *Zákoníku práce*, které se týkají vzniku a skončení pracovního poměru, délky pracovní doby, dovolené apod. Seznamte nás s mechanismem fungování trhu práce a se zásadami odměňování za práci (mzda a plat, tarifní systém, složky mezd, ostatní příjmy zaměstnanců). Soustava zákonného pojištění, výpočet a platba pojistného, daň z příjmu fyzických osob, slevy na dani a čistá mzda (mzda a příjem). Nezaměstnanost jako jeden z makroekonomických ukazatelů.

17. Ekonomika České republiky a mezinárodní ekonomická integrace

Proces transformace naší ekonomiky z centrálně řízené ekonomiky na ekonomiku tržní. Charakterizujte výkonnost české ekonomiky na základě makroekonomických ukazatelů. Vysvětlete, co je to státní dluh, veřejný dluh a deficit státního rozpočtu. Tendence k mezinárodní ekonomické integraci, mezinárodní obchod a mezinárodní finanční systém. Historie a vývoj myšlenky sjednocené Evropy, proces vstupu České republiky do Evropské unie. Nejdůležitější instituce Evropské unie.

18. Vznik filosofie a předmět jejího zájmu

Východiska a zdroje filosofování, příčiny vzniku filosofie ve starém Řecku, pravda mýtu a filosofická pravda. Podějte charakteristiku základních filosofických disciplín. Vysvětlete filosofické pojmy: bytí, jsoucno a jev, monismus, dualismus a pluralismus, obecné a jedinečné, kvalita a kvantita, objektivní a subjektivní.

19. Myšlení staré Indie a Číny a antická filosofie před Sokratovského období

Nejstarší indické texty, základní témata indické filosofie a cesty k dosažení vysvobození, buddhistická filosofie, hinduismus. Svěbytná čínská „dialektika“ – kniha „I t'ing“, konfucianství a taoismus, principy jin a jang.

Předpoklady rozvoje filosofie ve starověkém Řecku a členění jejích dějin. Zaměřte se na období, kdy hlavním zájmem filosofů byl svět a hledání jeho základů (milétská škola, Pythagoras a jeho škola, eleaté a jejich učení o nehybném bytí, Hérakleitovo dialektické myšlení o podstatě protikladů, antičtí atomisté (Empedoklés, Anaxagorás, Démokritos).

20. Filosofie klasického období a helénistická filosofie

Podějte charakteristiku jednotlivých období řecké filosofie a zaměřte se na její vrcholné období, soustředěné na poznání člověka a jeho život ve svobodném městském státě a na řeckou a římskou filosofii epochy helénismu.

21. Středověká filosofie, filosofie a přírodní věda v období renesance

Křesťanství, duchovní zdroj středověké kultury. Období patristiky a scholastiky, jejich významní představitelé (Augustinus Aurelius, Tomáš Aquinský). Církevní školy a první univerzity. Vysvětlete spor nominalismu a realismu, církevní řády období vrcholné scholastiky.

Vysvětlete pojmy renesance, humanismus, reformace a podejte obraz politického a sociálního myšlení renesance. Objasněte názory některých myslitelů tohoto „jitřního úsvitu novodobé kultury“ (např. N. Machiavelli, K. Kusánský, G. Bruno, J. Kepler, G. Galilei, M. Koperník, M. de Montaigne).

22. Problém poznání novověké filosofie 17. a počátku 18. století. Baroko a klasicismus jako výraz doby, francouzské osvícenství

Empirismus a racionalismus (F. Bacon, T. Hobbes, J. Locke, G. Berkley, D. Hume, R. Descartes, J. A. Komenský, B. Spinoza, G. W. Leibniz).

Denis Diderot a myšlenky některých dalších francouzských materialistů a encyklopedistů (CH. L. Montesquieu, F. M. Voltaire, J. J. Rousseau aj.).

23. Německá klasická filosofie a charakteristika posthegelovské filosofie

Nejvýznamnější postavy německé filosofie od konce 18. do poloviny 19. století a jejich specifická témata (I. Kant, J.G. Fichte, J.G. Herder, G. W. F. Hegel).

Proudy tzv. poklasické filosofie – důraz na vědecký přístup a objektivitu poznání (L. Feuerbach, K. Marx, pozitivní filozofie A. Comta) a filosofie iracionalismu (A. Schopenhauer, F. Nietzsche).

24. Filosofie 20. století

Filosofie života Henri Bergsona, koncepce pragmatismu. Fenomenologie Edmonda Husserla a duchovní odkaz jeho filosofie. Martin Heidegger, Jan Patočka. Existencialismus, neomarxismus, křesťanský orientovaná filosofie (de Chardin). Hermeneutika. Postmoderní filosofie a její úskalí, strukturalismus.

25. Etika jako filosofická disciplína, pravidla mravního života; výklad některých základních etických kategorií

Kořeny evropské etiky, historický pohled na mravní ctnosti. Zákon, jako dárce mravních norem. Některé typy moderní etiky, etika v kritických fázích života. Vysvětlete základní etické kategorie: dobro a zlo, svoboda a mravní jednání, svědomí, mravní zákon. Podejte svůj výklad smyslu života a pohovořte o etice v kritických životních fázích.